

Становище

от доц. д-р Светлана Николова Сарийска –
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен
„доктор”

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;
професионално направление 3.2. Психология (Обща Психология,
Психологическо измерване)

автор: Иван Йорданов

тема: „ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛИ И ХРАНИТЕЛНИ НАВИЦИ
ПРИ ЮНОШИ (14 – 18 г.)“

1.Общо описание на представените материали

По избор от научното жури съм определена за негов член по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛИ И ХРАНИТЕЛНИ НАВИЦИ ПРИ ЮНОШИ (14 – 18 г.)„за придобиване на образователната и научна степен “доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: Обща психология – психологическо измерване. Автор на дисертационния труд е Иван Йорданов – докторант към катедра „Експериментална и генетична психология”, отчислен с право на защита. Представеният от Иван Йорданов комплект материали е на хартиен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски”. Той включва всички необходими документи. Докторантът е приложил и съответните публикации.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Осигуряването на физическо и психично здраве е едно от предизвикателствата в съвременния свят. Съществуват твърде много тревожни данни върху здравето на децата и една от причините за това е храненето и нагласите към храненето. Така темата за храненето се обвързва с проблеми, традиционно обозначавани като разстройства свързани с храненето. Разгледани в контекста на развитието проблемите с храненето се обвързват с развитието на идентичността, поведението и трансформациите в социалните отношения. Поради това всеки опит за изследване на хранителните навици е

не само с практическо, но и с теоретическо значение. Предизвикателствата стават още по-големи, ако се отчете и факта, че не съществуват достатъчно инструменти за оценяване на хранителните нагласи в конкретните условия на нашата страна. Предложения дисертационен труд е опит за създаване на българска версия на един от добрите инструменти за оценяване на нагласите към хранене и заедно с това за проследяване на влиянията на отделни персонални променливи върху тези нагласи.

3. Познаване на проблема

Дисертационното изследване е организирано в две взаимосвързани части. Теоретичната част представя задълбочени анализи на храненето, значението на храненето и хранителните разстройства, чрез критичен преглед на съществуващите изследвания. Нагласите към храненето се анализират в контекста на развитието, във времето на юношеството и се обвързват с физическите, емоционалните, когнитивните и персонални изменения, настъпващи в тази възраст. Теоретичната част съдържа много подробно описание на юношеската възраст и на теориите, за развитието в юношеската възраст, което би могло да се съкрати. Също така намирам за много съществен задълбочения преглед на връзката между нагласи и способности към храненето и самооценката и самоприемането, като едно от условията за пълноценното функциониране и изграждането на отношенията с връстниците. Теоретичният анализ обхваща и критичен преглед на методите за изследване на хранителния прием и нагласи към хранене, който препраща и към необходимостта от конструиране на въпросник, с необходимите психометрични характеристики в условия за българската популация от юноши. Представените теоретични анализи са задълбочени и кохерентни и очертават рамката на емпиричните изследвания и избора на инструменти.

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Изследването е осъществено чрез следните въпросници:

- Тест за хранителни нагласи (EAT-40) на Garner & Garfinkel (1979), който оценява широк спектър от поведения и нагласи, свързани с хранителните нагласи. Тестът е най-често използваният инструмент за оценка на хранителните разстройства, които включват *anorexia nervosa*, *bulimia nervosa* и други разстройства, характеризиращи се с изживяването на силни емоции, специфични нагласи и поведения, свързани с теглото и храненето. По-

популярна е кратката форма на теста (ЕАТ-26), която също има много добри психометрични качества (Garner et al., 1982). Резултатите от теста не могат да се използват като основа за поставяне на диагноза за хранително разстройство, но могат да послужат като начало в индивидуални или групови скринингови изследвания на нагласите към храненето. Самият тест е взет за отправност при изграждането на българската версия за оценка на нагласите към храненето.

-ММРІ-А е пренормирана и преработена форма на Минесотски многофакторен личностен въпросник (ММРІ), тя е и първата, специално предназначена за оценяване на юноши.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 198 страници в основния текст, който включва 91 таблици и 25 фигури и 6 приложения. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, четири глави, изводи и обобщения, заключение, използвана литература и приложения. Библиографията е със 123 заглавия - 25 на кирилица, и 98 на латиница. Изследването е съставено от две части – теоретична, съдържаща преглед на основните теории и концепти, чрез които е построено изследването и емпирична, която съдържа цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването и анализите на резултатите в контекста на предложените хипотези.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на Иван Йорданов са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Бих искала да отбележа следните приноси моменти:

-Представена е българска адаптация на инструмент за измерване на хранителни нагласи (ЕАТ-35) и са определени български норми на теста ЕАТ-35 за юношеската популация.

-Представена е връзката между хранителните навици и личностни черти на ученици в юношеска възраст, измерени чрез стандартизирани психологически тестове.

-Установени са значими взаимовръзки между специфични хранителни навици и личностни черти. Сред силно корелиращите скали от ММРІ-А попадат скала Хистерия, скала Хипохондрия, субскала на клиничната скала Депресия - D3 Лошо физиологично функциониране. Тревожността също е сред личностните черти с най-силна връзка с хранителни навици, водещи към заболяване от хранително разстройство или хранителни навици на вече болни от хранително разстройство юноши. Субскалата на скала Шизофрения Sc6 - Странни сензорни усещания и възприятия също показва най-силна връзка с

хранителните навици, които представляват риск за здравето на юношите. Получените резултати са в съгласие и с други емпирични изследвания и обогатяват разбиранията за хранителните нагласи и техните отражения върху благополучието в юношеската възраст.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии и отговарят на изискванията. Представени са в сериозни научни списания.

9. Лично участие на докторанта

Иван Йорданов е реализирал самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са изцяло негово лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните емпирични резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Ще отбележа, че Иван Йорданов притежава необходимите познания в изследваната област, и демонстрира оригинален подход към емпиричното изследване на темата, което обогатява разбиранията за хранителните нагласи в юношеството и конструирането на българска версия на въпросника за оценяване, която е с много добри психометрични характеристики.

12. Препоръки за бъдещо използване

Предлагам основния текст на дисертацията да бъде разширен по посока на изследване на връзката между самооценка и нагласи към храненето. Считаю, че представянето на въпросника в отделно ръководство би било полезно не само за емпирични изследвания, но и за клиничната практика.

Заклучение

Дисертационният труд показва, че докторантът Иван Йорданов притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че кандидатът отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Кл. Охридски”. След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор” на Иван Йорданов, за което давам и своя утвърдителен вот.

20.04.2018 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Светлана Сарийска/